

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 15. februarja 1860.

O novi postavi zastran poljskih čuvajev.

Cesarski ukaz od 30. jan. t. l., kateri določuje napravo poljskih čuvajev, je oddelek postave, ktere so umni kmetovavci že dolgo časa želeli in ktera je povsod, še posebno pa v ljubljanskem mestu in v okolici njegovi zelo potrebna zato, ker je poljske tatvine in poljske škode tukaj čedalje več. Že je tako daleč prišlo, da posestnik sam se poškodovanja poljskega blaga ne more ubraniti, ker se celó malo porajta na to: ali je to ali uno djanje polju v škodo ali ne.

Spomladi, komaj ko zemlja ozelení, vidimo cele trume po travnikih tavati, po vertih, pašnikih, njivah steze delati, da si kake stopinje prikrajšajo, — pesterne z otroci in s „šoceljni“ po senci pohajkovati in travo teptati, otroke po travi skakati, šolarje z žogami igrati in jih po žitu, kamor padejo, iskati, po rantah se obešati, po plankah plezati, na drevje kamnje metati, z prekljami klesti, remeljne tergati itd. Navada je že, da gostači ali kajzarji, kateri nimajo ne pedí lastnega polja, eno ali po dve kravi redé, — zgolj iz pridelkov ptuje zemlje; pasejo krave po ptujih mejah, travnikih ali pašnikih, osmučejo kjer je mogoče, kakošen obrašek, plevejo po ptujih njivah in zraven plévela tudi marsiktero bilko žita porujejo. To vse in veliko več drugih napak, katerih nam tukaj popisovati prostora manjka, se godí vpríčo posestnikov, in če se kdo za varstvo svojega blaga potegne in take škodljive napake graja, jo lahko skupi, da ga kakošna široka pesterna ali podrecana pastarica ali jezična babúra ali kak smerkovec dobro ošteje, — zato, ker so take in enake tú omenjene početja že tako v navadi, da se njih napčnost in škodljivost celó ne spozná ne.

Veliko več je pa tistih poljskih prestopkov, kateri se po svoji lastnosti med prepovedane dela štejejo. — Take dela se dopernašajo po tatinsko. Krompir, repa, korenje, koruzni sterži na njivah, sadje vsake sorte na drevji, merva, detelja, žitno snopje v kozolcih, šota na ljubljanskem mahu, les v borštih itd. — vse to so stvari, katerih se tatinska roka toliko ložej polasti, ker se ne morejo hraniti kakor mošnja v žepu. Tudi takošne tatvine se množijo čedalje bolj in silijo posestnika, da mora napol zrelo opresnino izkopati in v hram spraviti, ako hoče, da kaj ima. Posebno je krompir za tatinske postopavke kaj mikavna reč; komaj ko jame se v zemlji enmalo debeliti, se vidijo že pred jutranjo zarjo tihotapke in tihotapci po polji plaziti in po tatvinskih potih živeža iskati, da jim ni treba v „taberh“ hoditi. Saj je tako početje lahko in brez truda, in kadar pride petek, taka derhal z obezano glavo in uklonenim herbtom berači po hišah in štacunah milo mermraje, da se beraška mavha tudi s krajcarji izpita. In tako se samica po svojih mislih „pošteno“ preredit in ima še tudi toliko časa, da vsaki dan sv. mašo sliši in tudi roženkranc moli. Posestnik pa ob času velikega dela za dobro plačilo ne more ne delavcov ne delavk dobiti.

(Konec sledí.)

Od lanú.

(Dalje).

Zadnjič smo povedali, kako se z lanom napačno ravna; danes bomo povedali, kako bi se imelo ravnati, da bo prav.

1) Naj gospodar gleda, ali je njegov kraj za rejo lanú pripraven ali ne; če je zato, naj zvoli za-nj pripravno zemljo, ktera mora biti globoka, perhka, rahla, merzla in rodovitna; lan najbolj stori po krompirji, repi in drugih okopavnih sadežih, po enoletni detelji, po novoizoranih senožetih in pašnikih, na suho djanih bajaranj; tudi po reži se ti bo obnesel, če le njivo dobro pognojiš; toda je ne smeš koj, ko si jo pognojil, preorati in z lanom obsejati; ne smeš je gnojiti ne s frišnim, pregnojnim ali nepodelanim, najmanj pa s konjskim ali pa z ovčjim gnojem. Lanú je prav dobro z navadnim pepélom, pa tudi s svečarskim in zajfarskim pepélom itd. gnojiti; ravno tako dobro je za lan tudi, če se mu zelena grašica, volčji bob (lupina) ali ajda podorje. Njiva se mora, da se bo lan bolj ponašal, večkrat dobro in precej globoko preorati, zemlja na drobno podrobiti; ondi kjer je brazda plitva, naj se tudi spodnja zemlja zrahlja.

2. Kdor hoče kaj prida lanú pridelati, naj si omisli iz kakega daljega, bolj goratega, merzlega kraja dobrega semena; rusovski je priporočila vreden, pa naj pazi, da ne bo opeharjen.

3. Naj ga redko poseje, na oral zemlje 3, k večjem 4 mernike, in naj ga pustí, da popolnoma dozorí. Po drugi setvi naj ga pustí dve ali tri leta v plevah na kakošem suhem pa merzlem in tamnem kraji ležati; pred setevjo naj se omlati in očisti. Kdor tako dela, bo vedno dobro seme prideloval, in ga bo tudi lahko za drugo iz družih krajev zmenjal; zakaj večkratna premena, če tudi dobrega semena, je vselej dobra.

4. Lan se seje po različnosti krajev tudi o raznih dôbah. Vedno se pa mora na to gledati, da je zemlja bolj vlažna kakor suha, in da se seme na malo pred preorano in povlečeno njivo seje. Najboljši čas lan sejati je z večer, da se seme čez noč rôse navzame in tem hitreje kalí.

Kdor za lan s pepélom gnojí, naj njivo ravno pred setvijo pognoji in pepél in seme skupaj podorje. Če hoče kdo priličnega ali zelo tankega lanú pridelati, mora seme gosto in sicer na oral zemlje kakih 6 do 8 mernikov posejati, s srednje težko brano povleči in z valjarjem pováliti. Če bi bila pa kmali po setvi kaka huda ploha lanišče zadela in bi koj po tem jo sončni žarki prepekati jeli, da se je na njivi terda skorja napravila, se mora skorja z robotim valjarjem razdrobiti, ali pa z drobnico razteptati.

Kjer bolhe lan pokvarjajo, boš dobro opravil, če njivo z gipsom, pepélom ali s cestnim prahom, med katerim je dovolj konjskih fig, zjutraj zgodaj, dokler je lan še rosen, dobro potreseš.

5. Če ti, akoravno si čisto seme na čisto zemljo sejal, vendar le plevél lan preraša, ga moraš dati oplesti, kar se mora pa le zgoditi, preden lan čez eno ped visok zraste; toda ne, da bi ga plevíce klečé ali sedé plele in preveč

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 22. februarja 1860.

Graška asekuracija zoper ogenj v pretečenem letu 1859.

Iz dokaza, ki ga je vodstvo graške asekuracije ravno kar na svitlo dalo, se vidi, da je lani iz novega 2237 gospodarjev k nji stopilo, to je, iz Štajarskega 1577, iz Koroškega 383, iz Krajnskega pa 277.

Bilo je lansko leto 5569 pohištev zavarovanih za 3 milijone 339.950 gold. zavarovavne ali za 4 milij. 393.750 gold. klasne vrednosti. Celo premoženje pa, ki je bilo pretečeno leto pri imenovaní asekuraciji zavarovano, je zneslo 59 milijonov 389.525 gold. zavarovavne ali 81 milijonov 221.000 gold. nov. dn. klasne vrednosti.

Povernila je lani ta asekuracija pogorelcem vsem skupaj 198.076 gold. in 70 kr. nov. dn., in sicer: Štajarcom 114.313 gold. in 25 kr., Korošcom 54.641 gold., Krajncem pa 29.122 gold. in 45 kr.

Letošnja tarifa za zavarovanje pohištev je postavljena na 28 krajcarjev novega dnarja od 100 gold. (to je 17 kr. po starem dnarji). To plačilo se mora pa, kakor vsako leto, tako tudi letos do konca prihodnjega mesca sušca, to je, najzadnji čas 10 dni po sv. Jožefu oskerbnikom imenovane asekuracije odrajtati, ki so po več krajih Štajarskega, Krajnskega in Koroškega postavljeni. Kdor ta čas plačati zamudi, je sam kriv, ako pogori in potem povračila škode ne dobí.

S pomočjo te asekuracije se je lansko leto 481 pohištev, ki so bile poprej s slamo ali pa z deskami krite, s ceglom pokrilo, 7 so jih s škerlmi, 7 s kositarjem, 46 pa s škodlami pokrili. Napravilo se je tudi 264 zidanih opažev, 22 strelvodov in 108 varnih zidanih dimnikov; 124 pohištev pa se je na bolji in prostorniši kraj prestavilo.

Takim, ki so se pri ognji pridno obnašali in verlo gasili, je asekuracija 1018 gold. in 32½ kr. podarila.

Gospodarjem na Štajarskem, Krajnskem in Koroškem, za ktere je graška asekuracija — prava pogorelska bratovšina — napravljena, podajajo „Novice“ vsako leto izkazek preteklega leta z živo željo, da bi od leta do leta več gospodarjev zavarovalo svoje pohišta in da bi kadaj mogli reči: Vsi naši hišni posestniki dihajo brez skerbí, ker imajo, ako jih utegne tudi nesreča ognja zadeti, vse svoje poslopja zavarovane!

O novi postavi zastran poljskih čuvajev.

(Konec.)

Dobro se bo tedaj prileglo, ako bojo poljski čuvaji res upeljani tako, da se bo takim tatvinam v okom prišlo. Veliko lahkoživcov in postopačev, veliko hinavskih samíc se bo resno dela poprijelo, ako bojo vidili, da so jim njih dozdanje krive poti zaperte.

Vendar moramo opomniti, da naprava čuvajev samo ni še zadosti, take krivice odvracati; treba je tudi, da se poljski prestopki zdatno in hitro kaznujejo. Ker pa nova postava večidel le samo od čuvajev govori, druge v poljsko varstvo spadajoče razmere pa le malo zadeva,

smemo pričakovati, da bo ob kratkem cela postava o poljskem policijskem redu, toliko potrebna in toliko zaželjena, na svitlo prišla, ker le potem bo kaj prida.

Splošne kaznovavne postavbe natanko določujejo, ktere hudodelstva se po njih pravih kaznujejo in tudi postavbe manjših pregreškov naznanjajo poredoma dela v njih zapadene; ravno tako je tudi želeti, da bi poljsko poškodovanje bilo natanko in posamno določeno, da bi se vedilo, ktere krivične dela spadajo pod varstvo čuvajev. Vse poljske poškodovanja pa niso enake; — nekte delajo večjo škodo, nekte manjo, in tako morajo tudi kazni različne biti. Nova postava sicer določuje, da se ima poljska škoda pokoriti po različnih stopnjah s 25 kr. do 40 gold. nov. dn. v dnarjih ali pa z zaporom do 8 dni. Cesarske gosposke bojo mogle tedaj na podlagi zanesljivih zvedencov pozvedovati škodo, da bojo določevale kazen po pravi meri in tako, da ne bojo enaki prestopki v enem kantonu tako, v drugem pa drugač kaznovani. Hitro kaznovanje poljskih prestopkov ali pregreškov bo cesarskim gosposkam mnogo dela naklonilo. One imajo z drugimi uradnijskimi deli toliko opraviti, da jim dostikrat za imenitne obravnave časa primanjkuje. Ne bojo se lahko takih malih prestopkov tako poprijele, da bi kazen krivega nemudoma dotekla, in na gla sodba je v takih zadevah potrebna. Tudi so kantonske uradnije, kakor so dan današnji ustanovljene, od mnogih srenj tako odločene, da se je v resnici bati, da veliko takih prestopkov gosposkam ne bo na znanje prišlo. Čuvaji imajo sicer zasačenega poškodovavca dotičnemu županu izročevati; al kakor so županije sedaj osnovane, nimajo ne prostora, kamor bi take ljudi začasno zaperale, ne beričev, ki bi jih h gosposki gonili. Če bi pa čuvaj poškodovavca do cesarske gosposke spremljal, celi dan ali pa dva zgubljal, kdo bo pa ta čas na straži stal? Vidi se tudi iz tega potreba novih vse drugačnih županij. Zavaljo takih in enakih vzrokov so komisije, ktere so se zastran nove srenjske postavbe posvetovale, veliko uradnijskih opravil županom določile. Gotovo bi bili vsi poljski prestopki za obravnavo pri županijah bolj primerni, ker je dostikrat treba, škodo prevdariti na mestu, kjer se je storila, kar se tu ložej stori kakor v daljni gosposkini pisarnici.

Iz vseh teh uzrokov moremo upati, da se bo poljska postava še na dalje razširila in obsegla vse, kar poljski policijski red zahteva. *)

A.

Od lanú.

(Konec.)

9. Da se seme dobí, je bolje, ako se lan mlati namesti rifljá. Za mlačbo napravljene lan se dene lepo razgernjen med dve lati, ki se s šraví ali oklepi skup stisnete;

*) Obéne poljske postavbe moremo toliko bolj pričakovati, ker je nje živa potreba očitna in ker je nekdanje c. kr. ministerstvo kupóijstva že leta 1851 kaj dobro izdelano osnovo te postavbe vsem kmetijskim družbam v prevdarek in pretres dalo in je vsaka teh družb z veliko marljivostjo dodjala ali prenarodila marsikaj po potrebah vsake kronovine. Vred.